

Prof. dr hab. Stanisław Uliasz

Instytut Polonistyki i Dziennikarstwa

Zakład Teorii i Antropologii Literatury

Uniwersytet Rzeszowski

Recenzja dorobku naukowego Pana dra Jana Wolskiego w związku z postępowaniem o nadanie stopnia doktora habilitowanego nauk humanistycznych w dyscyplinie *literaturoznawstwo*

Jan Wolski stopień doktora nauk humanistycznych w dyscyplinie literaturoznawstwo uzyskał w roku 2001 na Wydziale Filologicznym Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie (obecnie Uniwersytet Rzeszowski), na podstawie dysertacji pt. *Portret emigranta. Liryka Wacława Iwaniuka*, napisanej pod kierunkiem prof. dra hab. Zbigniewa Andresa. Rozprawa ta została opublikowana w roku 2002 pod nieco innym tytułem: *Wacław Iwaniuk. Szkice do portretu emigracyjnego poety* (Polski Fundusz Wydawniczy w Kanadzie i Stowarzyszenie Literacko-Artystyczne „Fraza”, Toronto-Rzeszów, ss. 310). Analiza bibliografii prac Jana Wolskiego, opublikowanych przed uzyskaniem stopnia doktora, jak też prac wydanych po uzyskaniu stopnia doktora pokazuje, iż problem życia i twórczości Wacława Iwaniuka stał się zasadniczym obszarem zainteresowań naukowych oraz popularyzatorskich Habilitanta. Przybliżając współczesnemu czytelnikowi fenomen twórczości tego „osobnego” poety, wskazywał różnorodne konteksty interpretacyjne, od opisu etosu twórcy emigracyjnego poprzez charakterystykę źródeł poznania (w tym wszechobecny „profil egzystencjalny”) w liryce autora *Kartaginy i innych wierszy*, osadzenie w tradycji literackiej oraz fascynację twórczością Józefa Czechowicza (por. *Im dalej w czas, tym jaśniej będzie świecił (Czechowicz – Iwaniuk)*, Berlin – Lublin – Toronto 2003). Natomiast uobecniająca się w pracach Jana Wolskiego pasja dokumentalisty życia literackiego w odniesieniu do biografii Wacława Iwaniuka w pełni przejawiała się w ustaleniu daty urodzin poety (17 grudnia 1912 roku) przy wykorzystaniu archiwów, w tym ocalałych ksiąg parafialnych oraz dokumentów szkolnych, studenckich i wojskowych, co

doprowadziło do obalenia „odmłodzonej” daty urodzin, wskazywanej także przez Iwaniuka na rok 1913, a najczęściej na rok 1915. Oprócz wymienionej już książki Jana Wolskiego, będącej pokłosiem doktoratu, warto wskazać obszerny tom zbiorowy pt. *Podróż w głąb pamięci. O Wacławie Iwaniuku. Szkice – wspomnienia i wiersze* pod red. Jana Wolskiego, Henryka Wójcika, Edwarda Zymana (Polski Fundusz Wydawniczy w Kanadzie, Toronto 2005), bibliofilski numerowany druk pt. *Co nowego u Wacława Iwaniuka?* autorstwa Jana Wolskiego (Polski Fundusz Wydawniczy w Kanadzie, Toronto – Berlin 2012, ss. 16). Ponadto wydawnictwo pt. *Pożegnanie Poety. Ostatnia droga Wacława Iwaniuka* (Polski Fundusz Wydawniczy w Kanadzie, Toronto- Berlin – Siedliszcze 2009) pod red. Sławomira Braniewskiego, Jana Wolskiego, Henryka Wójcika, upamiętniające uroczyste pogrzebanie prochów Iwaniuka i zawierające dokumentację zdarzeń, które miały miejsce 2 grudnia 2006 roku w Siedliszczu (poeta zmarł 4 grudnia 2001 roku na obczyźnie w kanadyjskim Toronto). Podkreślić trzeba, że dr Jan Wolski pojawia się w tym obszarze badawczym w różnych rolach: jako historyk literatury, dokumentalista, osoba przeprowadzająca rozmowy z Iwaniukiem, jako znawca i pasjonat popularyzujący osiągnięcia twórcze Wacława Iwaniuka, współredaktor tomów zbiorowych, poświęconych temu przedstawicielowi poetów Drugiej Awangardy i żołnierzowi-tułaczowi, czy wreszcie jako m.in. osoba uczestnicząca w uroczystościach pogrzebowych autora *Pełni czerwca*. Niewątpliwie dorobek Jana Wolskiego w zakresie badania biografii i twórczości Wacława Iwaniuka zasługuje na docenienie. Funkcjonuje on obok dokonań Janusza Kryszaka, Jerzego Święcha, Anny Szawerny-Dyrzki czy Marka Pytasza.

Kandydat jako główne osiągnięcie naukowe, o którym mowa w art. 16 ust. 2 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach i tytule naukowym... wskazał monografię autorską pt. *Szwajcaria w piśmiennictwie polskim od XIX wieku do czasów najnowszych. Rekonesans badawczy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Biblioteka „Frazy”, Rzeszów 2019, ss. 430. Praca składa się z szesnastu rozdziałów, spośród których osiem jednostek tematyczno-problemowych było wcześniej publikowanych, ale na użytek tej monografii zostały przeredagowane i uzupełnione. Ponadto całość została obudowana wstępem o charakterze metodologicznym i zakończeniem. Zamiarem Habilitanta było stworzenie w miarę „kompletnego modelu „tekstu szwajcarskiego” (*Autoreferat*, s. 3), uobecniającego się w postaci hybrydowej,

to jest w poezji, prozie, formach eseistycznych i epistolografii, ujęciach dziennikowych czy artykułach prasowych. Przynosi – jak chce Kandydat- „rodzaj słownika” względnie „konspekt swoistego podręcznika gramatyki tematu, jakim jest występowanie w literaturze polskiej i innych tekstach kultury motywów szwajcarskich” (*Szwajcaria w piśmiennictwie polskim*, s. 392). Ta niezwykle rozległość chronologiczna (od wieku XIX do czasów najnowszych) oraz tematyczno-problemowa i by tak rzec rodzajowo-gatunkowa, nierozzerwalnie prowadzić musi do koniecznych wyborów, ale równocześnie Autor – i słusznie – nie rezygnuje z charakterystyki reprezentatywnych zestawów wyobrażeń „na temat Szwajcarii, jej krajobrazu, mieszkańców, jak i bezpośrednich doznań oraz wywołanych nimi refleksji autorów od XIX do XXI wieku” (*Szwajcaria...*, s. 392). Ukazuje niezwykle żywotność „paradygmatu romantycznego postrzegania Szwajcarii i jej gór” (*Zakończenie*, s. 398), a jeden z rozdziałów całkowicie został poświęcony „Szwajcarii romantyków”. W kolejnych znalazła się charakterystyka spojrzenia Marii Konopnickiej i Elizy Orzeszkowej na kraj Helwetów, wyodrębniony został opis wrażeń Jana Kasprowicza po Szwajcarii, a ponadto Jerzego Żuławskiego, Władysława Orkana, Zofii Nałkowskiej, Kazimierza Wierzyńskiego, Tadeusza Brezy i Mieczysław Jastruna, Juliana Przybosia, Czesława Miłosza, Marka Skwarnickiego, Olgi Tokarczuk, Michała Witkowskiego, by prezentację zakończyć przykładami z ujęć prozatorskich „od Jarosława Iwaszkiewicza do Radki Franczak”. Bardzo często Kandydat posługuje się poetyką zastrzeżeń, pisząc, iż należy jego monografię oceniać przez pryzmat rekonesansu badawczego (tak już w podtytule), „wstępnego rozpoznania” (*Wstęp*, s. 7, 18), „próbę syntetycznego, choć wybiórczego opracowania” (*Wstęp*, s. 7), wstępnego skatalogowania i uporządkowania materiału (por. *Wstęp*, s. 18). Trzeba już na tym etapie rozważań zauważyć, iż z tak określonych założeń Kandydat wywiązał się z nadatkiem. Oznaką dobrego rozpoznania złożoności i rozległości opisywanego zjawiska jest świadomość, iż poza zakresem rozważań znalazł się dość pokaźny szereg twórców (*Autoreferat*, s. 5-6 oraz *Zakończenie*, s. 394 – 395), którzy również mają za sobą szwajcarską „antropologię doświadczenia” (kategoria „antropologii doświadczenia” to jedna z kluczowych definicji w tej pracy (*Wstęp*, s. 19 – 20). Ubolewam tylko, że nie został wyodrębniony rozdział o Jerzym Stempowskim, wybitnym przedstawicielu polskiej szkoły eseju, chociaż Kandydat wymienia *Ziemię Berneńską* tego autora wśród ważnych twórców pominiętych. Równie istotną

kwestią, jeśli chodzi o założenia metodologiczne, co „antropologia doświadczenia”, jest geopoetyka, która odwołuje się do ustaleń Kennetha White’a czy chociażby Elżbiety Rybickiej (szerokie omówienie znajdujemy we *Wstępie*, zwłaszcza na s. 8-10) i sprzęgnięta z nią kategoria krajobrazu. Ponadto dla Autora omawianej monografii przydatne są narzędzia hermeneutyki i tematologii, szkoda tylko, że w tym względzie Kandydat odwołuje się w odpowiednim przypisie do wybranych pozycji bibliograficznych (por. *Wstęp*, przyp. 21), ale bez dokładniejszego precyzowania zagadnienia, chociaż zarówno hermeneutyka, jak i tematologia (w tym pojęcie tematu) mają różne oblicza i problemowe konotacje. Np. przydatne mogło się okazać pojęcie „serii tematycznej”, wylansowane swego czasu przez Janinę Abramowską. Natomiast w płaszczyźnie struktur gatunkowych funkcjonalny okazuje się trop analityczno-metodologiczny, odnoszący się do podrózopisarstwa (por. *Wstęp*, s. 16 - 18 i bogata literatura przedmiotu wskazana w przypisie 22).

Habilitant, podkreślając rangę ustaleń polskich literaturoznawców, w tym szczególnie Jacka Kolbuszewskiego, jeśli chodzi o opracowanie i przedstawienie w roku 2015 swoistego przewodnika po alpejskich motywach w dziejach literatury polskiej oraz Małgorzaty Czerwińskiej, która również w 2015 roku opublikowała szkic pod znamienym tytułem *Fenomen Szwajcarii w nowoczesnej prozie polskiej* (Por. *Zakończenie*, s. 395 – 395, przyp. 14 i 16), nie zapomina o dokonaniach Petera Branga, szwajcarskiego slawisty, którego ustalenia miały równie „instruktywny charakter” (*Zakończenie*, s. 396, przyp. 15 oraz *Wstęp*, s. 23-24, przyp. 31 - 34).

Omawiana monografia naukowa Habilitanta wnosi też „wartość dodaną”, wyrażającą się w polskim odbiorze kultury Szwajcarii i jej cyrkulacji w kulturze polskiej, na funkcjonowaniu różnorodnych wyobrażeń o „innych”, wyobrażeń często ocierających się o „wmówienia” krajobrazowe czy przekonania stereotypowe. Praca ta przyczynia się do bliższej, nie hasłowej, charakterystyki relacji kulturowych polsko-szwajcarskich, może się także stać punktem wyjścia do oglądu jednej kultury w „lustrze” innej.

W okresie po uzyskaniu stopnia doktora, czyli w latach 2002 – 2019 Jan Wolski opublikował, poza osiągnięciem habilitacyjnym *Szwajcaria w piśmiennictwie polskim od XIX wieku do czasów najnowszych*, dwie książki (w tym jedna, będąca pokłosiem doktoratu oraz pracę pt. *Archiwum domowe Jana*

Darowskiego, Wyd. UR, Rzeszów 2012, ss.132), a we współautorstwie z Marią Kalczyńską monografię pt. *Piotr Mordel – polski typograf i bibliofil w Berlinie* (Wyd. Instytut Śląski, Opole 2011, ss. 207). Z kolei w czasopismach zaprezentował 15 artykułów naukowych, a w monografiach zbiorowych – 63 rozprawy i szkice. Oprócz publikacji lokalizowanych w wydawnictwach sygnowanych przez macierzysty (rzeszowski) ośrodek akademicki widnieją teksty umieszczone w wydawnictwach w Toruniu, Opolu, Katowicach, Krakowie, Kielcach, Białymstoku, Lublinie, Poznaniu, a ponadto w Niemczech, Toronto, Tarnopolu, Kijowie. W załączniku II.3 zamieścił 21 tytułów tomów zbiorowych, które w znacznej mierze współredagował (szkoda, że nie został określony procentowy udział Kandydata w tych przedsięwzięciach redakcyjnych). Są wśród nich tak ważne tytuły, jak m.in. tom poświęcony poetyckiemu kręgowi „Kontynentów”, zbiór prac o pisarstwie Romana Taborskiego, o twórczości Floriana Śmieji, Marii Danilewicz Zielińskiej, o pograniczu kulturowym, o liryce żołnierskiej, o twórczości Czesława Miłosza, Jana Darowskiego, Zygmunta Ławrynowicza, o Muzeum Polskim w szwajcarskim Rapperswilu. Wspomnieć należy także o bogatej działalności recenzenckiej, zwłaszcza skupiającej się na „dotykaniu wiersza” (por. zbiór J. Wolskiego pt. *Dotykanie wiersza*, Biblioteka „Frazy”, Rzeszów 2004) oraz bogaty wykaz w dziale III.5 i III.5.a w Załączniku nr 4 *Autoreferatu*). Po uzyskaniu stopnia doktora, poczynając od 2002 roku w tymże Załączniku Kandydat odnotował 65 wystąpień na międzynarodowych i krajowych konferencjach tematycznych, a 7 konferencji współorganizował. Niewątpliwie powyższe fakty świadczą o istotnej aktywności naukowej Jana Wolskiego. Pola zainteresowań naukowych Habilitanta są bardzo wyraźne: biografia i twórczość Wacława Iwaniuka, model swoistego „tekstu” szwajcarskiego w literaturze polskiej, problemy literatury emigracyjnej i migracyjnej XX i XXI wieku, polska literatura współczesna oraz literatura regionu, sąsiedztwa literatury (w tym zagadnienia edytorstwa). W każdym z tych obszarów badawczych nie brakuje cennych tropów analityczno-interpretacyjnych oraz wartości dokumentacyjnych.

Jan Wolski został zatrudniony w roku 2001 w ówczesnej Wyższej Szkole Pedagogicznej, najpierw na stanowisku asystenta, potem adiunkta (od 2001 roku w Uniwersytecie Rzeszowskim), następnie starszego wykładowcy, a od pierwszego stycznia 2019 roku - w myśl nowej Ustawy – do chwili obecnej pracuje w charakterze adiunkta w grupie badawczo-dydaktycznej. Prowadził

zajęcia dydaktyczne, wynikające przede wszystkim z przynależności do Zakładu Literatury Polskiej XX wieku i XXI wieku. Był promotorem 48 prac magisterskich oraz recenzował różnego rodzaju prace dyplomowe. Dysponuje także doświadczeniem pracy dydaktycznej i naukowej w ośrodkach zagranicznych, a poczynione w czasie pobytu poza krajem kwerendy przyczyniły się w dużym stopniu do pełniejszej problematyzacji zagadnień związanych z emigracją i kręgami polskiej diaspory oraz literaturą na wygnaniu.

W nawiązaniu do art. 16, ust.1 i 2 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym... stwierdzam, że osiągnięcia naukowe Jana Wolskiego, uzyskane po otrzymaniu stopnia doktora nauk humanistycznych, w tym książka pt. *Szwajcaria w piśmiennictwie polskim od XIX wieku do czasów najnowszych* (Rzeszów 2019) stanowią ważny wkład autora w rozwój dyscypliny literaturoznawstwa i spełniają kryteria, które w regulacjach prawnych nakładane są na habilitację. Wnioskuje więc o dopuszczenie dr Jana Wolskiego do dalszych etapów przewodu habilitacyjnego.

Rzeszów, 12 stycznia 2020 r.

prof. dr hab. Stanisław Uliasz
Stanisław Uliasz